

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
AKADEMİK DÜRÜSTLÜK, BİLİMSEL ETİK VE AŞIRMACILIKLA MÜCADELE
REHBERİ

1. Amaç

Bu Rehberin amacı, Bartın Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesinde yürütülen tüm eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerinde akademik dürüstlüğü temel bir kurumsal değer olarak güvence altına almak; aşırmacılık (intihal) ve benzeri akademik etik ihlallerini önleyici, eğitici ve geliştirici bir yaklaşımla ele almaktır.

Akademik dürüstlük, fakültemizde yalnızca disiplin süreçlerine konu olan bir yükümlülük olarak değil; eleştirel düşünme, entelektüel sorumluluk ve akademik karakter gelişiminin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir. Bu rehber, öğrenciler ve öğretim elemanları için ortak bir etik zemin oluşturmayı hedefler.

Bu çerçevede İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesinde akademik dürüstlük; özgünlük, şeffaflık, hesap verebilirlik, insan gözetimi ve pedagojik sorumluluk ilkeleri temelinde, dijital ve üretken yapay zekâ (ÜYZ) destekli öğrenme ve araştırma süreçlerini kapsayan bütüncül bir etik politika olarak uygulanmaktadır.

Bu Rehber; 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu,

- Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi,
- 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK),
- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu,
- YÖK “Yükseköğretimde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehberi”,
- TÜBİTAK “Destek Süreçlerinde ÜYZ’nin Sorumlu ve Güvenilir Kullanımı Rehberi” ve Bartın Üniversitesi ilgili yönetmelik ve yönergeleri ile uyumlu olarak hazırlanmıştır.

2. Kapsam

Bu Rehber; ödev, proje ve sunumları, bitirme çalışmaları ve tezleri, yazılı ve uygulamalı sınavları, bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerini, hakemlik ve değerlendirme süreçlerini, dijital ortamlarda ve yapay zekâ destekli olarak üretilen akademik çalışmaları kapsar ve İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesine bağlı tüm bölüm ve programlarda uygulanır.

İnsan katılımcı verisi içeren araştırmalar, lisansüstü tezler ve etik kurul onayı gerektiren çalışmalar bu rehber kapsamındadır.

3. Tanımlar

Bu Rehberde geçen;

Akademik dürüstlük: Akademik çalışmalarda doğruluk, özgünlük, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk ilkelerine uygun davranmayı,

Aşırmacılık (intihal): Başkasına ait fikir, metin, veri veya görsellerin uygun akademik atıf yapılmaksızın kullanılmasını,

Bilimsel etik ihlali: İntihal yanında veri uydurma, veri tahrifatı, yanıltıcı raporlama, tekrar yayın, haksız yazarlık gibi akademik dürüstlüğü zedeleyen davranışları,

Algoritmik önyargı: Yapay zekâ sistemlerinin eğitildikleri veri kaynaklarındaki mevcut toplumsal önyargıları farkında olmadan yansıtmaları veya güçlendirmesi riskini,

Benzerlik raporu: Akademik metinlerdeki metinsel örtüşmeleri gösteren teknik analiz çıktısını,

Yapay zekâ destekli araçlar (ÜYZ): Metin, görsel, ses, veri analizi veya öneri üretebilen dijital sistemleri,

Hesap verebilirlik: Akademik çalışmanın içeriği, yöntemi ve sonuçları bakımından etik ve hukuki sorumluluğun kullanıcıya ait olmasını

ifade eder.

4. Temel İlkeler

Edebiyat Fakültesinde akademik çalışmalar aşağıdaki temel ilkelere dayanır:

Özgünlük: Akademik çalışmalar, bireyin kendi düşünsel emeğini, analizini ve yorumunu yansıtmalıdır.

Kaynaklara Saygı: Başkasına ait fikir, metin, veri ve görseller uygun akademik yöntemlerle açık biçimde belirtilmelidir.

Şeffaflık: Ölçme-değerlendirme ölçütleri, beklentiler ve değerlendirme süreçleri öğrencilere önceden ilan edilir. Yapay zekâ kullanımında araç, kapsam, tarih ve kullanım amacı açıkça belirtilir.

Hesap Verebilirlik: Yapay zekâ destekli üretimler dâhil olmak üzere akademik çalışmanın doğruluğu, tutarlılığı ve etik uygunluğu bakımından nihai sorumluluk öğrenciye/yazara aittir.

İnsan Gözetimi: Yapay zekâ sistemleri karar verici veya yazar konumunda değildir; akademik üretim süreçlerinde nihai değerlendirme ve sorumluluk insana aittir.

Algoritmik Önyargı Farkındalığı: Yapay zekâ sistemleri, eğitildikleri veri kaynaklarındaki mevcut toplumsal önyargıları farkında olmadan yansıtabilir veya güçlendirebilir. Bu nedenle öğrenciler ve öğretim elemanları, yapay zekâ tarafından üretilen içerikleri eleştirel bir gözle değerlendirmeli; ayrımcı, indirgemeci veya önyargılı ifadeler içermediğinden emin olmalıdır.

Adalet ve Eşitlik: Tüm öğrenciler aynı akademik dürüstlük standartlarına tabidir.

Eğitici ve Önleyici Yaklaşım: Akademik dürüstlük ihlalleri öncelikle öğrenme, farkındalık ve gelişim odağında ele alınır.

5. Aşırmacılık (İntihal) ve Diğer Bilimsel Etik İhlalleri

Aşırmacılık; başkalarına ait düşünce, metin, veri veya görsellerin uygun akademik atıf yapılmaksızın kısmen ya da tamamen kullanılmasıdır.

Bunun yanında aşağıdaki davranışlar da akademik dürüstlük ihlali sayılır:

- Veri uydurma veya veri tahrifatı
- Yapay zekâ tarafından üretilmiş uydurma kaynakların gerçekmiş gibi sunulması
- Araştırma yönteminin gerçeğe aykırı biçimde raporlanması

- Yapay zekâ kullanımının bilinçli biçimde gizlenmesi
- Haksız yazarlık veya katkı gizleme
- Yapay zekâ sistemlerinin değerlendirme veya hakemlik süreçlerinde izinsiz kullanımı

Tekrarlanan, kasıtlı veya ağır nitelikli akademik dürüstlük ihlallerinde; ilgili YÖK mevzuatı, TÜBİTAK düzenlemeleri ve Bartın Üniversitesi yönetmelikleri uyarınca disiplin süreçleri işletilir.

6. Öğrencilerin Sorumlulukları

Öğrenciler;

- Akademik yazım ve atıf kurallarına uymak,
- Kullandıkları tüm kaynakları açık ve doğru biçimde belirtmek,
- Çalışmalarını özgün biçimde hazırlamak,
- Yapay zekâ kullanımını açıkça beyan etmek (araç adı, tarih, kapsam),
- Yapay zekâ çıktılarının doğruluğunu ve kaynaklarını kontrol etmek,
- Algoritmik önyargı riskine karşı içerikleri eleştirel olarak değerlendirmek,
- Kişisel verileri anonimleştirmeden yapay zekâ sistemlerine girmemek,
- Veri gizliliği, fikri mülkiyet ve telif haklarına uygun hareket etmek,
- İnsan katılımcı verisi içeren çalışmalarda ÜYZ kullanımını etik kurul başvurusunda belirtmek

ile yükümlüdür.

Yapay zekâ sistemleri bilimsel çalışmalarda yazar olarak gösterilemez.

7. Öğretim Elemanlarının Sorumlulukları

Öğretim elemanları;

- Akademik dürüstlük ilkelerini dersin başında açık biçimde ifade eder,
- Yapay zekâ kullanımına ilişkin ders bazlı politika belirler,
- Değerlendirme süreçlerinde veri gizliliğini korur,
- Hakemlik, jüri ve değerlendirme süreçlerinde ÜYZ kullanımına ilişkin etik sınırları gözetir,
- Akademik dürüstlüğü destekleyen öğrenme ortamları oluşturur.

8. Benzerlik (İntihal) Raporları

Benzerlik raporları; cezalandırıcı değil, önleyici ve öğretici bir araçtır. Sayısal oran tek başına ihlal göstergesi değildir; içerik bağlamı ve atıf uygunluğu birlikte değerlendirilir.

9. Yapay Zekâ ve Dijital Araçlar

Yapay zekâ ve dijital araçlar öğrenmeyi destekleyen yardımcı araçlardır; insanî düşünme ve akademik sorumluluğun yerine geçemez.

Bu kapsamda;

- Kullanım amacı, araç ve kapsam açıkça belirtilir.
- Araç ve mümkünse versiyon bilgisi beyan edilir.
- ÜYZ içerikleri doğrudan özgün akademik ürün olarak sunulamaz.
- ÜYZ çıktılarının doğruluğunu test etme yükümlülüğü kullanıcıya aittir.
- Kişisel veriler anonimleştirilmeden ÜYZ sistemlerine girilemez (KVKK kapsamında).
- Fikri ve sınai mülkiyet haklarına aykırı kullanım yapılamaz.
- İnsan verisi içeren araştırmalarda ÜYZ kullanımı etik kurul başvurusunda belirtilmelidir.

10. İzleme, Eğitim ve Sürekli İyileştirme

Bu Rehberin uygulanması Fakülte Kurulu ve Birim Kalite Komisyonu tarafından izlenir.

Üretken yapay zekâ kullanımı, veri güvenliği, algoritmik önyargı farkındalığı ve bilimsel dürüstlük konularında düzenli bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri yürütülür.

Tereddüt hâllerinde öğrenciler, öncelikle dersin sorumlu öğretim elemanına; gerekli görülmesi durumunda bölüm başkanlığına veya fakülte yönetimine başvurabilir. Akademik etik konularında yönlendirme ve danışmanlık süreçleri, eğitici ve önleyici yaklaşım çerçevesinde yürütülür.

Rehber; YÖK, TÜBİTAK ve Bartın Üniversitesi mevzuatındaki değişiklikler ile teknolojik gelişmeler doğrultusunda güncellenir.

11. Yürürlük

Bu Rehber, Bartın Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Fakülte Kurulu kararıyla yürürlüğe girer ve fakültenin akademik dürüstlük ve bilimsel etik politikası olarak uygulanır.